

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 344

van **FILIP BRUSSELMANS**

datum: 20 april 2023

aan **MATTHIAS DIEPENDAELE**

VLAAMS MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING, WONEN EN ONROEREND ERFGOED

Vlaamse archeologische sites - Inventaris en instandhouding

Uit een onderzoeksrapport dat de Nederlandse Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) eind vorig jaar publiceerde over de staat van in totaal 1458 archeologische rijksmonumenten zoals hunebedden, terpen, kasteelruïnes en grafheuvels, blijkt die van meer dan 400 van deze monumenten niet goed te zijn en van 146 monumenten - goed voor een tiende van de geregistreerde monumenten - is die zelfs ronduit slecht te noemen.

De redenen waarom dit zo is, zijn legio, gaande van bodemerrosie, gravende dieren, wortels van bomen en riet over verdroging, natuurbeheerders die strooisellagen te diep verwijderen, mountainbikers die over grafheuvels crossen en boeren die te diep ploegen tot met metaaldetectoren uitgeruste rovers.

Van veel potentiële archeologische sites - ook in Vlaanderen - is niet precies bekend wat er in de bodem wordt bewaard. Vaak is er enkel sprake van een verkennend onderzoek met onder meer boringen en/of proefsleuven. Opgraven is een vorm van vernietigen. Liever laat men vandaag de dag een bijzondere vindplaats in de grond zitten, in afwachting van onderzoeksmethoden die geen schade toebrengen. Dergelijke methoden en technieken zijn er al wel - met magnetometers kunnen muurresten in de bodem vastgesteld worden, met laserapparatuur kunnen vanuit de lucht de kleinste hoogteverschillen en daarmee allerlei patronen worden vastgelegd - maar opgraven is nog steeds de enige manier om erachter te komen wat er echt in de bodem zit.

De vraag is echter of bewaren in situ altijd zinvol is. Gaat zo geen belangrijke informatie verloren? Vaak kan immers worden vastgesteld dat het bodemarchief toch op een of andere manier aangetast raakt, zoals door wateroverlast, maar ook door verdroging kan bijvoorbeeld veel botanische informatie verloren gaan en heel vaak is er sprake van het aantasten van de cultuurlaag door onoordeelkundig ploegen of andere grondwerken.

Het in situ bewaren van archeologische sites en monumenten zou eigenlijk niet voor de eeuwigheid mogen zijn. In feite kan men ons archeologisch patrimonium immers het best vergelijken met een goede wijnkelder. Als men te lang wacht met het openen van een fles, is de kans op verzuring groot. De minister stelde zelf in zijn Beleidsnota 2019-2024 het volgende: "Zo engageren we ons onder meer om de verhalen, de nieuwe kennis over ons verleden en de resultaten van het meest waardevolle archeologisch onderzoek op een kwaliteitsvolle en publieksvriendelijke wijze te ontsluiten."

Geïnspireerd door het RCE-onderzoek, graag volgende vragen.

1. Hoeveel archeologische sites dan wel archeologische monumenten in Vlaanderen zijn er momenteel bekend bij de diensten van de minister?
2. Werd er ooit al een allesomvattend onderzoek - zoals dat recentelijk in Nederland gebeurde - uitgevoerd naar de staat van deze sites en monumenten? Zo ja, met welke resultaten? Zo niet, waarom niet?
3. Worden er momenteel acties ondernomen tegen de mogelijke aantasting van archeologische sites of monumenten in Vlaanderen?
4. In het Onroerenderfgoedbesluit werden, naast de projectsubsidies voor syntheseonderzoek, ook projectsubsidies voor educatie en publiekswerking ingeschreven.

Zijn die laatste inmiddels ontsloten?

5. In het in juli 2020 gepubliceerde rapport 'Publieksarcheologie in Vlaanderen' werden een aantal aanbevelingen gedaan waaronder het verduurzamen en professionaliseren van de archeologische publiekswerking aan de hand van een meer doordachte en structurele aanpak, het voorzien van een digitaal platform voor praktijkondersteuning voor publieksarcheologie en de uitbouw van een landelijk expertisecentrum voor publieksarcheologie.

Kan de minister een stand van zaken van deze dossiers geven?

ANTWOORD

op vraag nr. 344 van 20 april 2023
van **FILIP BRUSSELMANS**

1. Vlaanderen heeft een zeer rijk bodemarchief en haast elk perceel bevat in de bodem informatie over het verleden van dat perceel. Dus overall in Vlaanderen heeft de bodem informatie gearchiveerd over de geschiedenis van de plek. Niet al deze informatie is nuttig of relevant en leidt tot kenniswinst. Vlaanderen is op basis van het Onroerenderfgoeddecreet momenteel op archeologisch vlak ingedeeld in vier soorten terreinen: beschermde archeologische sites, vastgestelde archeologische zones, terreinen waar niets over gezegd wordt en terreinen waar geen archeologisch erfgoed verwacht wordt dat tot kenniswinst kan leiden. De beschermde archeologische sites, 49 in aantal, zijn het best te vergelijken met de rijksmonumenten uit de studie waar u naar verwijst. Dit zijn 49 sites waarvan op basis van degelijk waarderingsonderzoek geweten en vastgesteld is dat ze waardevol archeologisch bodemarchief bevatten dat bovendien goed bewaard is: top archeologische sites zeg maar. Deze zijn ook decretaal beschermd en de zakelijkrechthouders en gebruikers moeten de nodige maatregelen treffen zodat de kwaliteit ervan niet achteruit gaat. En hier zit een belangrijk verschil met de sites in Nederland waar u naar verwijst. Bij de Nederlandse rijksmonumenten zijn de eigenaars niet verplicht tot het onderhoud of het in goede staat houden van deze rijksmonumenten. Verder zijn archeologische beschermingen in Vlaanderen niet bevroren voor de 'eeuwigheid', een bescherming zorgt er in de eerste plaats voor dat de site, wanneer er toch een ingreep in de bodem gepland wordt, optimaal onderzocht wordt.
2. Er is tot op heden geen allesomvattend onderzoek uitgevoerd zoals in Nederland naar de staat van deze beschermde sites. Het is inderdaad aangewezen om voor deze topsites een monitoringsprogramma op te zetten dat op regelmatige tijdstippen nagaat wat de staat ervan is. Dit moet toelaten om de nodige mitigerende maatregelen te nemen indien degradatie vastgesteld wordt. Zijn mitigerende maatregelen niet mogelijk, dan dient een archeologische opgraving overwogen te worden. Een dergelijk allesomvattend onderzoek vergt bijkomend onderzoek, bijkomende middelen en inzet.
3. Voor elk van deze 49 in Vlaanderen beschermde archeologische sites zijn met de zakelijkrechthouders en gebruikers op het moment van de bescherming maatregelen afgesproken die er moeten voor zorgen dat de site geen schade ondervindt. Deze maatregelen blijven gelden en moeten voor de instandhouding zorgen. Maar zoals u aanhaalt, kunnen er ook minder zichtbare processen aan de gang zijn zoals een grondwaterspiegeldaling ten gevolge van klimaatveranderingen die schade kunnen toebrengen.
4. De projectsubsidie archeologisch syntheseonderzoek is aan haar zesde jaargang toe en ik heb onlangs mijn administratie de opdracht gegeven om ook de projectsubsidie voor educatie en publiekswerking, voorzien in het decreet, zo snel mogelijk te activeren. Die komt er dus aan in 2024.
5. Eén van de belangrijke aanbevelingen van het in juli 2020 gepubliceerde rapport 'Publieksarcheologie in Vlaanderen', met name het lanceren van de projectsubsidie voor educatie en publiekswerking, wordt momenteel ter harte genomen. Ook is er een digitaal platform gemaakt met inspirerende voorbeeld dossiers, geput uit de contacten ontstaan tijdens het uitwerken van het rapport. Deze website (<https://departement->

cjm.foleon.com/erfgoed/publieksarcheologie/) wordt beheerd door de collega's van het Departement Cultuur, Jeugd en Media. De website, het bovenvermelde rapport en enkele inhoudelijke lezingen vormden ook het programma van een contactdag die op 18 november 2022 georganiseerd werd in Brussel (<https://www.onroenderfgoed.be/agenda/inspiratiedag-publieksarcheologie-hoe-bereikt-archeologie-het-brede-publiek-op-18-november>).

Er wordt wel degelijk werk gemaakt van de aanbevelingen van het rapport 'publieksarcheologie in Vlaanderen', maar het is duidelijk dat er op dit vlak nog heel wat meer kan en dient gerealiseerd te worden in de komende jaren.